

УДК 342.951:355/359

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2022.50.99-103>М. Тарнополова, ад'юнкт штатний наук.-організац. від-ня Військового інституту
marija1331@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-4360-861X

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРАВОВІ ОСНОВИ ФІКСАЦІЇ ТА ОБЛІКУ ЗНИЩЕНОГО (ПОШКОДЖЕНОГО) МАЙНА ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Питання фіксації, обліку та узагальнення інформації щодо знищеного (пошкодженого) майна цивільного населення під час збройних конфліктів важливе не лише з огляду захисту прав та безпеки населення, інтересів держави, але й вагомим інструментом доведення (докази) за дотриманням силами безпеки і оборони України норм Міжнародного гуманітарного права (права збройних конфліктів) у розрізі заборони чи обмеження використання певних засобів і методів ведення збройної боротьби, забезпечення захисту жертв конфлікту та притягнення держави-агресора до відповідальності за порушення цих норм. Саме надання достовірної та об'єктивної інформації, що містить перелік вичерпних доказів щодо знищення (пошкодження) майна цивільного населення під час збройних конфліктів, може стати у подальшому триваючому збройному конфлікті основою для: позиціонування України як свідомої правової держави; дотримання ЗСУ зобов'язання не завдавати шкоди особам і об'єктам, які захищені Міжнародним гуманітарним правом (у т. ч., цивільним об'єктам); підвищення рівня довіри з боку населення нашої держави як до сил безпеки і оборони України, так і державної влади в цілому. Розглянуто правові основи й актуальність визначення системи і механізмів фіксації та обліку знищеного (пошкодженого) майна цивільного населення під час збройних конфліктів як представниками ЗСУ, так і представниками органів державної влади. Констатовано, що відшкодування вартості або відбудові знищених (пошкоджених) об'єктів має передувати якісна фіксація й облік, саме тому доречним є впровадження розробленого ЗСУ способу відстеження шкоди цивільному населенню в усіх областях, де ведуться (велись) активні бойові дії для збору доказів та фактів порушення прав людини в ході повномасштабної війни російської федерації проти України стосовно знищеного (пошкодженого) майна цивільного населення.

Ключові слова: захист цивільного населення в умовах збройного конфлікту, фіксація та облік знищеного (пошкодженого) майна, знищене (пошкоджене) майно, правовий режим воєнного стану, бойові дії, збройний конфлікт.

Постановка проблеми. За офіційною інформацією Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України (Міністерство у справах ветеранів України) з початку Антитерористичної операції (Операції об'єднаних сил) станом на кінець 2019 р. на підконтрольній українській владі території Луганської та Донецької областей пошкоджено (зруйновано) 13021 об'єктів житлового фонду (з них 825 – будинків комунальної форми власності, 12188 – будинків приватної власності, 8 – будинків Об'єднань співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ)). Орієнтовна сума коштів, необхідних для відновлення зазначених об'єктів, становила 2 млрд 719 млн 2917 тис. 356 грн [1]. З початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 р. станом на 1 квітня 2022 р. загальна сума втрат унаслідок пошкодження інфраструктури сягнула понад \$68,2 млрд, або майже 2 трлн грн, пошкоджено щонайменше 533 заклади освіти, 300 дитячих садочків, 196 медичних закладів, 51 культурну споруду, 26 млн кв. м житлових будинків, 266 мостів та мостових переходів, 8 цивільних аеропортів та 10 військових аеродромів, 7 ТЕС/ГЕС тощо [2]. Задля створення шляхів і механізмів відшкодування за знищене (пошкоджене) майно цивільного населення на державному рівні триває формування законодавчої бази з цього питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові підходи до правових основ фіксації та обліку знищеного (пошкодженого) майна цивільного населення під час збройних конфліктів розглядали у своїх працях Г. Христова, М. Менджула, Л. Мамчур, М. Тульчевська та інші автори. Разом з тим, питання правових основ фіксації і обліку, системи та структури цих процесів щодо знищеного (пошкодженого) майна цивільних осіб не знайшли широкого висвітлення в теоретичних джерелах, що робить необхідним приділити більшу увагу цій проблематиці. Це також пов'язано з відсутністю консолідованості нормативно-правових актів, які регулюють це питання на всіх рівнях державної влади.

Мета статті полягає в аналізі нормативно-правових актів, що регламентують основи фіксації, обліку та узагальнення інформації щодо знищеного (пошкодженого) майна цивільного населення в умовах збройного конфлікту та можливі шляхи вдосконалення цієї системи, для повноти й об'єктивності захисту прав і свобод людини та громадянина під час дії воєнного стану на території України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основоположні норми щодо заборони обстрілів цивільної інфраструктури та населення містяться в статтях Женевських конвенцій, метою яких є забезпечення цивільних осіб під час бойових дій:

статті 51 Протоколу про захист жертв міжнародних збройних конфліктів – цивільне населення користується загальним захистом від небезпек, що виникають у зв'язку з воєнними операціями, вони не мають бути об'єктами нападу. Зокрема, заборонені напади, спрямовані не на воєнні об'єкти;

статті 52 Протоколу про захист жертв міжнародних збройних конфліктів. Стаття стосується цивільних об'єктів, тобто всіх об'єктів, що не є воєнними об'єктами, і вказує, що такі об'єкти не можуть бути предметом нападу;

статті 3 Конвенції про захист цивільного населення під час війни вказує, що з особами, які не беруть участі в активних бойових діях, слід поводитись гуманно та без будь-якої ворожої дискримінації;

статті 32 Конвенції про захист цивільного населення під час війни – заборона застосування будь-яких заходів, що можуть завдати фізичних страждань або призвести до знищення осіб.

Міжнародні акти, а саме: Гаазька Конвенція про закони та звичаї війни на суходолі 1907 р., Загальна декларація прав людини 1948 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Хартія основних прав Європейського Союзу 2000 р. зазначає та наголошує на необхідності нормативного закріплення непопущності права власності в національному законодавстві. Ці положення інтегровані в національне законо-

давство України. Зокрема, Конституцію України в ст. 64 визначено, що в умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень, але при цьому не можуть бути обмежені ряд прав і свобод людини, у тому числі, передбачені ст. 47 – "кожен має право на житло" [3], а у разі порушення передбачених Конституцією України прав людини і громадянина України держава має вжити всіх заходів для їх відновлення.

Слід зазначити, що І. Коропатнік та О. Бериславська вважають, що заборони, які містяться в нормах міжнародного гуманітарного права (МГП) щодо неприпустимості нанесення шкоди цивільним об'єктам та об'єктам критичної інфраструктури часто порушуються в умовах збройних конфліктів та гібридних атак, і тому лише заборонами не вдасться досягти стану захищеності суспільства від неконтрольованих викликів і загроз. З огляду на це пріоритетом для нашої держави є розбудова системи національної стійкості за принципами НАТО. Одним із ключових завдань є класифікація об'єктів критичної інфраструктури, враховуючи такі критерії, як: їхня важливість для реалізації життєво важливих функцій; існування загроз для них; тривалість робіт для їхнього відновлення та створення законодавчого підґрунтя для відновлення об'єктів критичної інфраструктури та цивільних об'єктів, що постраждали внаслідок збройного конфлікту [4, с. 45].

Починаючи з 2014 р., незаконними збройними формуваннями та підрозділами військ російської федерації постійно здійснювалися обстріли житлових будинків цивільного населення, що, у свою чергу, призводило як до майнових втрат, так і до завдання фізичної шкоди населенню, яке у час обстрілу перебувало у своїх житлових приміщеннях. Задля збору інформації про випадки поранення і загибелі цивільного населення в районі проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації в Донецькій і Луганській областях, її аналізу, узагальнення отриманої інформації та зведення таких випадків до мінімуму наказом Командувача об'єднаних сил від 29 грудня 2018 р. № 851 було утворено робочу групу зі збору та узагальнення інформації про випадки поранення і загибелі цивільного населення в умовах збройного конфлікту.

Незважаючи на те, що значний відсоток фактів загибелі або травмування цивільних осіб пов'язаний з руйнуванням (пошкодженням) житлових приміщень, цивільної інфраструктури, питання щодо фіксації та обліку таких руйнувань законодавчо врегульовано не було. Пізніше Порядком надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією російської федерації, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2013 р. № 947 (за ред. Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2020 р. № 767) (далі – Порядок), було встановлено механізм надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій і розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією російської федерації. При цьому пунктом 32 зазначеного Порядку передбачено, що розмір грошової компенсації постраждалим визначається за показниками опосередкованої вартості спорудження житла в регіонах України відповідно до

місцезнаходження житла, що є чинними на дату затвердження узагальненого списку відповідно (але не більш як 300 тис. грн за один об'єкт зруйнованого житла) [5].

Однією із законних підстав отримання компенсації за зруйноване (пошкоджене) майно, навіть якщо воно було частково чи повністю відновлене, є наявність зафіксованого руйнування цих об'єктів. При цьому, під час проведення обстеження житла, яке на момент обстеження залишається зруйнованим, і складання акту обстеження такого житла комісія з обстеження може враховувати фото- та відеоматеріали, у яких зафіксовано факт руйнування житла, попередні акти обстеження, довідки, експертні висновки чи звіти, акти про пожежу, витяги з Єдиного реєстру досудових розслідувань та інші документи відповідних органів державної влади, органів місцевого самоврядування чи суб'єктів господарювання, що складені в межах їхніх повноважень, а також дані, що містяться в офіційних доповідях (повідомленнях) Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, Міжнародного Комітету Червоного Хреста, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, розміщені на вебсайтах зазначених організацій [5].

У разі проведення обстеження житла, яке на момент обстеження є повністю або частково відбудованим, і складання акту обстеження такого житла, комісія з обстеження зобов'язана враховувати наявні попередні акти обстеження, довідки, експертні висновки чи звіти, акти про пожежу тощо.

На нашу думку, за наявності позитивної динаміки у вирішенні питання компенсації за завдані збитки цивільному населенню за знищення (пошкоджене) майно встановлений Порядком механізм обстеження та фіксації пошкодженого (зруйнованого) житла помилково не зазначив серед суб'єктів, що здійснюють ці фіксування (органи місцевого самоврядування, а в разі їх відсутності – військово-цивільні адміністрації населених пунктів) представників сил безпеки і оборони (напр., цивільно-військового співробітництва, Військової служби правопорядку ЗСУ, вибухотехніків, саперів тощо), які фактично проводять обстеження зруйнованих об'єктів у районах ведення бойових дій, за умови червоного рівня безпеки цієї місцевості.

У свою чергу, наказом Командувача об'єднаних сил від 02 вересня 2021 р. № 359 "Про затвердження Інструкції про порядок відстеження та обліку випадків загибелі, поранення та завдання шкоди цивільним особам в районі операції об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей" (далі – Інструкція) скасовується наказ Командувача об'єднаних сил від 29.12.2018 р. № 851 та передбачається утворення Робочої групи зі збору та узагальнення інформації про випадки поранення і загибелі цивільного населення (далі – Робоча група), на яку, серед іншого, було покладено збір інформації щодо місць (адрес) руйнувань житлових будинків (прибудинкових споруд), фіксацію фактів обстрілів населених пунктів з боку незаконних збройних формувань, що мало би бути неспецифічним завданням для групи з огляду на її назву.

Інструкцією водяться нові визначення, зокрема, під відстеженням шкоди цивільним розуміється внутрішній процес, за допомогою якого збройні сили у межах району проведення операції Об'єднаних сил (далі – ООС) збирають дані про завдану бойовими діями шкоду цивільним для аналізу причин та зміни тактики бойових дій, щоб зменшити шкоду. А активні заходи запобігання шкоди, – це насамперед оперативні (бойові, спеціальні) задачі, які виконуються шляхом усунення або зменшення фізичних загроз цивільним особам, без зав-

дань ще більшої шкоди під час цієї діяльності. Це означає необхідність захисту цивільних осіб від цілеспрямованих і ненавмисних наслідків бойових дій як з боку противника, так і від власних дій Об'єднаних сил під час боротьби проти нього [6].

Зазначені вище визначення потребують значного доопрацювання, урахувавши ряд юридичних та логічних помилок, відсутність чітких визначень ключових понять цього керівного документа. Наприклад, під час визначення поняття "заходи запобігання шкоди" застосовується категорія "шкода цивільним", що не дає зрозуміти, чого стосується шкода: цивільного населення чи цивільної інфраструктури. Недоопрацьованим є питання мети збору даних про "завдану бойовими діями шкоду цивільним для аналізу причин та зміни тактики бойових дій, щоб зменшити шкоду", а також механізмів і способів зміни тактики бойових дій, у разі, коли суб'єктом заподіяння шкоди цивільному населенню та цивільній інфраструктурі є держава-агресор.

Алгоритм процесу збору й аналізу інформації про шкоду цивільним відповідно до Інструкції передбачає такі кроки: систематичний збір даних (шляхом збору звітів про випадки шкоди цивільним від військ (сил)); збір додаткових даних і доказів провини шляхом розслідування; аналіз даних щодо наявних тенденцій і проблем; засвоєння уроків з аналізу, зокрема для зміни поглядів командувача (командирів) і штабів на застосування військ (сил), формування свідомого ставлення до захисту цивільного населення під час бойових дій, навчання підпорядкованих командирів та штабів [6].

Задля якісного збору та аналізу отриманої інформації, що в подальшому може вплинути на прийняття рішення стосовно компенсації за зруйноване (пошкоджене) майно цивільного населення, відповідальні військові посадові особи готують і надають встановленим порядком доповідь про випадки загибелі (поранення) цивільного населення або руйнування (пошкодження) об'єктів цивільної інфраструктури (додаток № 1 до наказу КОС № 359 від 02 вересня 2021 р.), у якій зазначається:

- 1) дата, приблизний час випадку;
- 2) прізвище, ім'я та по батькові постраждалої особи/назва об'єкта цивільної інфраструктури;
- 3) рік народження (вік) постраждалої цивільної особи;
- 4) стать;
- 5) характер і ступінь важкості отриманих поранень/руйнувань;
- 6) причина поранення або загибелі/руйнувань;
- 7) час отримання доповіді (повідомлення) про випадок;
- 8) від кого отримана інформація про випадок.

Також ведеться Журнал обліку випадків загибелі (поранення) цивільного населення або руйнування (пошкодження) об'єктів цивільної інфраструктури та складається Картка інциденту із зазначенням місця інциденту, району відповідальності військового підрозділу, координати, причина шкоди цивільним: обстріл із застосуванням стрілецької зброї, дата та ймовірний час інциденту, загибелі або поранення, цивільні/руйнування та короткий опис інциденту [6].

Пунктом 3.3 Інструкції передбачено взаємодію представників Робочої групи з посадовими особами окремого командного пункту Об'єднаних сил, органами місцевого самоврядування, правоохоронними органами, регіональними представництвами міжнародних гуманітарних організацій, місцевим населенням для уточнення (підтвердження достовірності) інформації про випадки загибелі (поранення) цивільного населення або руйнування (пошкодження) об'єктів цивільної інфраструктури.

Із 05 год 30 хв 24 лютого 2022 р. через військову агрессию російської федерації проти України, у зв'язку з повномасштабним вторгненням російських військ на суверенну та незалежну територію України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України "Про правовий режим воєнного стану" в Україні було введено воєнний стан. Згідно з п. 2 Указу Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 р. "Про введення воєнного стану в Україні" передбачається, що військове командування (Генеральний штаб ЗСУ, Командування об'єднаних сил ЗСУ, командування видів, окремих родів військ (сил) ЗСУ, управління оперативних командувань, командири військових з'єднань, частин ЗСУ, Державна прикордонна служба України, Державна спеціальна служба транспорту, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національна гвардія України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України) разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування запроваджують та здійснюють передбачені Законом України "Про правовий режим воєнного стану" заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави [7].

Відповідно до п. 5 згаданого вище Указу Президента України Державна служба України з надзвичайних ситуацій спільно з обласними, Київською міською державними адміністраціями, іншими державними органами, установами, підприємствами, організаціями всіх форм власності мала невідкладно привести єдину державну систему цивільного захисту, її функціональні та територіальні підсистеми в готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період, а Міністерство закордонних справ України згідно з п. 7 забезпечити інформування Генерального секретаря ООН та офіційних осіб іноземних держав в установленому порядку як про введення в Україні воєнного стану, так і про обмеження прав і свобод людини і громадянина, що є відхиленням від зобов'язань за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, та про межі цих відхилень і причини прийняття такого рішення [7].

Важливість значення для розуміння пріоритетності питання захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту для всієї системи державної влади, на думку автора, розкривається саме через створення передумов, законодавче закріплення та постійне дотримання норм Міжнародного гуманітарного права, а також запровадження загальновідомих і вітчизняних алгоритмів дотримання й відновлення прав людини та громадянина.

У свою чергу, інформування міжнародної спільноти про обмеження, порушення та нехтування положеннями Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, яким передбачено, що згідно з Загальною декларацією прав людини ідеал вільної людської особи, яка користується громадянською і політичною свободою і свободою від страху та нужди, можна здійснити, тільки якщо **будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними правами** так само, як і своїми громадянськими та політичними правами [8], по-перше, створює інформаційну, документальну та доказову базу для розслідування цих воєнних злочинів національними органами досудового розслідування відповідно до національного законодавства представництва інтересів України та її громадян у міжнародному Кримі-

нальному суді, тому що кожен окремих злочин має ознаки злочину проти людяності, виплату репарацій за спричинені державою-агресором збитки. По-друге, ураховуючи ч. 1 ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, де зазначено, що "ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його житла...", *de jure* створюється та закріплюється такий елемент захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту, як "мінімізація шкоди цивільному населенню", який має імперативний характер та зобов'язує вживати всіх необхідних заходів для мінімізації шкоди цивільному населенню в районі (зоні) ведення воєнних дій в умовах збройного конфлікту, здійснення фіксації такої шкоди, її оцінку і відшкодування або в повному обсязі відповідно до рішення суду або в межах, передбачених державою відповідних бюджетних асигнувань на зазначені цілі.

Від 1 квітня 2022 р. за **окремим дорученням начальника Генерального штабу ЗСУ (№ 7564/С від 01.04.2022)** розпочала свою діяльність робоча група з організації збору, обробки, аналізу та надання до Міністерства юстиції України для захисту в Європейському суді з прав людини достовірної та об'єктивної хронологічної інформації щодо доказів та фактів порушення прав людини в ході повномасштабної війни російської федерації проти України. Тому до 5 числа кожного місяця відповідальні підрозділи надають для обробки, аналізу та узагальнення інформацію щодо пошкодження та знищення цивільних об'єктів на території України в ході ведення бомбардування, обстрілів та погодження режимів тиші задля гуманітарних цілей (обміну полонених, "зелених коридорів", доставляння гуманітарних вантажів тощо), порушення таких режимів представниками російської федерації чи підконтрольних їй організацій [9].

Подача достовірної та точної інформації за вказаним окремим дорученням начальника Генерального штабу ЗСУ повною мірою неможлива в деяких областях держави, окрім Донецької та Луганської, у яких вже напрацьований алгоритм збору та фіксації завданої шкоди цивільному населенню на підставі наказу Командувача об'єднаних сил від 02.09.2021 р. № 359. Саме тому інформація щодо доказів і фактів порушення прав людини в ході повномасштабної війни російської федерації проти України стосовно знищеного (пошкодженого) майна цивільного населення містить лише довідкову інформацію із зазначенням області, району, населеного пункту, вулиці та номеру будинку знищеного (пошкодженого) майна.

Нововведенням є й те, що були внесені зміни до Табеля термінових донесень ЗСУ (**наказ Головнокомандувача ЗСУ від 27.04.2022 р. № 119**) для збору та узагальнення інформації стосовно допущених супротивником під час ведення бойових дій порушень норм і принципів МГП, а також актів національного законодавства. Відповідно до форми 2.72/МГП донесення про порушення норма МГП містить такі пункти: місце, дата, час скоєного порушення; ким здійснено порушення; норми, які порушені; обставини вчинення порушення; вжиті заходи [10].

На державному рівні постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326 затверджено "Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації". Зазначеним вище документом передбачається, що визначення шкоди та збитків здійснюється окремо за такими напрямками втрати житлового фонду й об'єктів житлово-комунального господарства – напрям, що включає втрати житлового фонду і об'єктів житлово-комуналь-

ного господарства, об'єкти незавершеного будівництва житлової нерухомості, дачних і садових будинків, фактичні витрати, здійснені для їхнього відновлення, а визначення шкоди та обсягу збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Мінрегіону за погодженням з Мінреінтеграції. [11]. Відповідальними за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є обласні, Київська міська державні адміністрації (на період воєнного стану – військові адміністрації).

У свою чергу, постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2022 року № 380 "Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації" затверджено "Порядок подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації", яким зазначається, що інформаційне повідомлення, що подається до Реєстру пошкодженого та знищеного майна має містити серед іншого і відомості про пошкодження або знищення нерухомого майна (дата та орієнтовний час настання події, опис пошкодження, зокрема площа або протяжність пошкодженого нерухомого майна, фото-, відеофіксація (за наявності). Також ця постанова Кабінету Міністрів України розширює перелік зруйнованого (пошкодженого) нерухомого майна:

- складові будівель, споруди (квартири, вбудовані, прибудовані чи вбудовано-прибудовані житлові та нежитлові приміщення в будівлі, споруді, гаражні бокси, машиномісця, інші житлові та нежитлові приміщення), які є самостійними об'єктами нерухомого майна;
- об'єкти будівництва, щодо яких отримано право на виконання будівельних робіт;
- складові об'єктів (квартири, вбудовані, прибудовані чи вбудовано-прибудовані житлові та нежитлові приміщення в будівлі, споруді, гаражні бокси, машиномісця, інші житлові та нежитлові приміщення), які після прийняття в експлуатацію закінченого будівництва об'єкта є самостійними об'єктами нерухомого майна;
- лінійні об'єкти інженерно-транспортної інфраструктури (у т. ч., лінійні об'єкти енергетичної інфраструктури) [12].

Висновки. Ураховуючи вищевикладене та значущість прав і свобод людини відповідно до законодавства України та норм МГП, підкреслюючи, що цивільні об'єкти не мають бути об'єктами нападу, недопустимість серйозних порушень, направлених проти майна, що кваліфікуються як не виправдані військовою необхідністю дії (великомасштабне руйнування майна; присвоєння майна у великих розмірах), державна влада спільно з силами безпеки і оборони на своєму рівні вживають всіх можливих і вичерпних заходів для збору, обробки та аналізу достовірної й об'єктивної інформації щодо фактів порушення прав людини в ході повномасштабної війни російської федерації проти України для належного захисту прав цивільних осіб у Європейському суді з прав людини. Однією з умов належного представництва в судовому процесі є доведення (докази), що може мати форму фото- і відеофіксацій, складанні відповідних протоколів та належній фіксації. Саме якісний збір об'єктивної та достовірної інформації щодо зруйнованого (пошкодженого) майна цивільного населення є підтвердженням військових злочинів з боку росії та забезпечить від подальшої відповідальності військовослужбовців сил безпеки та оборони. Водночас передбачені механізми фіксації та обліку зруйнованого (пошкодженого) майна цивільного населення під час збройного конфлікту потребує

суттєвого доопрацювання. Етапу визначення шкоди та обсягу збитків, яке буде здійснюватися відповідно до методики, затвердженої наказом Мінрегіону за погодженням з Мінреінтеграції, має передувати якісна фіксація та облік, саме тому доречним є впровадження розробленого ЗСУ способу відстеження шкоди цивільному населенню в усіх областях, де ведуться (велись) активні бойові дії, для збору доказів та фактів порушення прав людини в ході повномасштабної війни російської федерації проти України стосовно знищеного (пошкодженого) майна цивільного населення відповідно до наказу Командувача об'єднаних сил від 02.09.2021 р. № 359.

Список використаних джерел

1. Порушення права власності в умовах збройного конфлікту на Сході України та способи захисту : звіт / Юлія Науменко. Українська Гельсінська спілка з прав людини. Київ, 2020. 56 с. URL: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Pravo-vlasnosti-v-umovakh-zbrojnoho-konfliktu.pdf?fbclid=IwAR2zemQabkNI2Q4tQYyQxp2oliDK6PbamIRm65z3-gvQf2BoIS5RyLwndy8> (дата звернення: 05.05.2022).
2. У Комітеті з питань бюджету впевнені, що держава докладе всіх зусиль для відновлення зруйнованої цивільної інфраструктури : новини / Інформ. управління. – 08.04.2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221509.html> (дата звернення: 07.05.2022).
3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.05.2022).
4. Коротатнік І. М., Бериславська О. М. Правові аспекти захисту об'єктів критичної інфраструктури та цивільних об'єктів в умовах збройного конфлікту // Вісн. Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки, 2020. № 2(44). С. 42–46 URL: <https://mijournals.knu.ua/index.php/visnuk/article/view/689/643> (дата звернення: 10.05.2022).
5. Про затвердження Порядку надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2013 р. № 947. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/947-2013-%D0%BF#top> (дата звернення: 08.05.2022).
6. Про затвердження Інструкції про порядок відстеження та обліку випадків загибелі, поранення та завдання шкоди цивільним особам в районі операції об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей : Наказ Командувача об'єднаних сил від 02 вересня 2021 р. № 359.
7. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 05.05.2022).
8. Міжнародний пакт про політичні та міжнародні права : Указ Президії ВР УРСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 06.05.2022).
9. Окреме доручення начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 01.04.2022 № 7564/С.
10. Про внесення змін до Табелю термінових донесень Збройних Сил України : Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 27.04.2022 р. № 119.
11. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.05.2022).

M. Tarnopolova, Postgraduate Stud.
Scientific and Organizational Department of the Military Institute
marija1331@ukr.net
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

LEGAL BASIS FOR RECORDING OF DESTROYED (DAMAGED) PROPERTY OF THE CIVILIAN POPULATION DURING ARMED CONFLICTS

The issue of recording, recording and summarizing information about the destroyed (damaged) property of the civilian population during armed conflicts is important not only in view of the protection of the rights and security of the population, the interests of the state, but also a significant tool for proving the compliance of the security and Defense Forces of Ukraine with the norms of international humanitarian law (the law of armed conflicts) in the context of prohibiting or restricting the use of certain means and methods of conducting armed struggle, ensuring the protection of victims of conflict and bringing the aggressor state to justice for violating these norms. It is the provision of reliable and objective information containing a list of exhaustive evidence regarding the destruction (damage) of civilian property during armed conflicts that can become in the future ongoing armed conflict a basis for: positioning Ukraine as a conscious state governed by the rule of law; compliance by the Armed Forces of Ukraine with the obligation not to cause harm to persons and objects that are protected by international humanitarian law (including civilian objects); increasing the level of trust on the part of the population of our state, both to the security and Defense Forces of Ukraine, and the state authorities as a whole. The article discusses the legal basis and relevance of determining the system and mechanisms for recording and recording destroyed (damaged) property of the civilian population during armed conflicts by both representatives of the Armed Forces of Ukraine and representatives of state authorities. It is stated that compensation for the cost or restoration of destroyed (damaged) objects should be preceded by high-quality recording and accounting, which is why it is appropriate to introduce a method developed by the Armed Forces of Ukraine to track damage to the civilian population in all areas where active military operations are conducted (were conducted) in order to collect evidence and facts of human rights violations during a full-scale war of the Russian Federation against Ukraine in relation to the destroyed (damaged) property of the civilian population.

Keywords: protection of the civilian population in conditions of armed conflict, recording of destroyed (damaged) property, destroyed (damaged) property, legal regime of martial law, military operations, armed conflict.

12. Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 березня 2022 р. № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#top> (дата звернення: 15.05.2022).

References

1. Violation of property rights in the context of the armed conflict in eastern Ukraine and ways to protect them. Report/ Yulia Naumenko/ Ukrainian Helsinki human rights union. Kyiv, 2020. 56 p. <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Pravo-vlasnosti-v-umovakh-zbrojnoho-konfliktu.pdf?fbclid=IwAR2zemQabkNI2Q4tQYyQxp2oliDK6PbamIRm65z3-gvQf2BoIS5RyLwndy8>. [In Ukrainian]
2. The Budget Committee is confident that the state will make every effort to restore the destroyed civilian infrastructure. News / Information Management. – 08.04.2022. <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221509.html>. [In Ukrainian]
3. The Constitution Of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. [In Ukrainian]
4. Korpatnik, I. M., Beryslavska, O. M. Legal aspects of the protection of critical infrastructure and civilian facilities in armed conflict. / Visnyk Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military-special sciences 2 (44) 2020 pp. 42–46. <https://mijournals.knu.ua/index.php/visnuk/article/view/689/643>. [In Ukrainian]
5. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About approval of the procedure for providing and determining the amount of monetary assistance to victims of emergency situations and the amount of monetary compensation to victims whose residential buildings (apartments) were destroyed as a result of a military emergency caused by the armed aggression of the Russian Federation" dated December 18, 2013 № 947. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/947-2013-%D0%BF#top>. [In Ukrainian]
6. Order of the commander of the Joint Forces "About approval of Instructions on the procedure for tracking and recording cases of death, injury and harm to civilians in the area of the operation of the Joint Forces in the territory of Donetsk and Luhansk regions" dated September 02, 2021. № 359. [In Ukrainian]
7. Decree of the President of Ukraine "About the introduction of martial law in Ukraine" dated February 24, 2022 № 64/2022. <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>. [In Ukrainian]
8. International Covenant on political and international rights from. United Nations General Assembly, 16 December 1966. Doc. UN A/RES/2200 A (XXI). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043. [In Ukrainian]
9. Separate order of the chief of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine № 7564/C dated 01.04.2022.
10. Order of the Commander-In-Chief of the Armed Forces of Ukraine № 119 dated 27.04.2022 "About amendments to the report card of urgent reports of the Armed Forces of Ukraine" [In Ukrainian]
11. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 326 of March 20, 2022 "On approval of the procedure for determining damage and losses caused to Ukraine as a result of the armed aggression of the Russian Federation". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>. [In Ukrainian]
12. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 380 of March 26, 2022 "About collecting, processing and recording information about damaged and destroyed real estate as a result of military operations, terrorist acts, sabotage caused by military aggression of the Russian Federation". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#top>. [In Ukrainian]

Надійшла до редколегії 03.06.22